Еймър Тауълс

МАСА ЗА ДВАМА

София, 2025

Преводът е направен по изданието:
Amor Towles
Table for Two
Published in 2024 by Viking Penguin, a member of Penguin Group (USA) Inc.
Copyright © 2024 by Cetology, Inc.
All rights reserved.

С изключение на историческите личности и факти, споменати в книгата, всички действащи лица, събития и места, описани в нея, са плод на художествена измислица и каквото и да било съвпадение с реално съществуващи хора, учреждения, събития или места е напълно случайно.

© Издателство „Изток-Запад“, 2025
Всички права запазени. Нито една част от тази книга не може да бъде размножавана или предавана по какъвто и да било начин без изричното съгласие на издателство „Изток-Запад“.

© Явор Цанев, превод, 2025

ISBN 978-619-01-1597-7

Еймър Тауълс

МАСА ЗА ДВАМА

Превод от английски
Явор Цанев

ИЗТОК
ЗАПАД

В памет на моя баща
Стокли Портър Тауълс

Съдържание

Ню Йорк

Опашката 9
Балада за Тимоти Тъчетт 47
Hasta Luego 82
Ще оцелея 115
Бутлегърът 151
Фрагментът на Ди Доменико 190

Лос Анджелес

Ив в Холивуд 243

Ню Йорк

Опашката

1.

През последните дни на последния цар в едно малко селце на сто мили от Москва живееше селянин на име Пушкин. Макар че Пушкин и съпругата му Ирина не бяха благословени с деца, те бяха благословени с уютна двустайна къщичка и няколко акра земя, които обработваха с подхождащите на съдбата им търпение и упоритост. Ред по ред обработваха почвата, засяваха семената и прибираха реколтата – движеха се напред-назад по земята като совалка през тъкачен стан. А когато работният им ден приключеше, се прибираха вкъщи, където похапваха зелева чорба на малка дървена масичка и после се отдаваха на благочестивия сън на провинцията.

Макар селянинът Пушкин да не споделяше майсторството на своя съименник в боравенето с думите, той беше донякъде поет по душа и когато наблюдаваше разлистването на брезите или летните гръмотевични бури, или златните багри на есента, сърцето му се изпълваше от чувството, че животът им е удовлетворителен. Всъщност животът им беше толкова удовлетворителен, че ако Пушкин беше открил стара бронзова лампа, докато обработва нивата, и беше освободил от нея древен джин, готов да му изпълни три желания, нямаше да знае какво да поиска.

А всички сме наясно докъде точно води този вид щастие.

2.

Подобно на много от руските селяни, Пушкин и съпругата му принадлежаха към *мир* – кооперация, която наемаше земята, разпределяше акри и споделяше разходите за мелницата. Понякога членовете на въпросния *мир* се събираха, за да обсъдят засягащите взаимния им интерес въпроси. На едно такова събрание през пролетта на 1916 г. на подиума се качи млад мъж, който бе пропътувал целия път от Москва, за да обясни колко е несправедливо в една страна 10 процента от хората да притежават 90 процента от земята. Подробно описа средствата, с които капиталът е подсладил собствения си чай и е свил собственото си гнездо. В заключение прикани всички, които се бяха събрали, да се пробудят от съня си и да се присъединят към него в похода към неизбежната победа на интернационалния пролетариат над репресивните сили.

Пушкин не разбираше от политика и дори не беше особено образован, така че не схвана значението на всичко, което московчанинът им каза. Само че гостът говореше с такъв ентусиазъм и използваше толкова много колоритни изрази, че Пушкин изпитваше удоволствие да наблюдава как думите на младия мъж се развяват като хоругви на неделно великденско шествие.

Вечерта, докато Пушкин и съпругата му вървяха към дома си, и двамата мълчаха. На Пушкин това му се стори съвсем уместно предвид часа, нежния бриз и пеещия в тревата хор от щурци. Но ако Ирина мълчеше, то тя се беше умълчала, както е притихнал нагорещен тиган в миговете преди да топнеш нещо в мазнината. Защото докато Пушкин се наслаждаваше да гледа как думите на младия мъж се веят, съзнанието на Ирина се беше затворило около тях като челюстите на капан. Тя ги бе сграбчила със звучно щракане и нямаше намерение да ги пусне. Всъщност се бе вкопчила толкова здраво в аргументите на младия мъж, че ако той някога си ги поискаше обратно, щеше да му се наложи да прегризва собствените си фрази, както вълк прегризва попадналата си в капан лапа.

3.

Мъдростта на селянина се основава на една основна аксиома: макар войните да могат да избухват и да се прекратяват, държавниците да се издигат и падат, а обществените нагласи да се настървяват и затихват, в крайна сметка браздата си остава бразда. Така Пушкин стана свидетел на военните години, рухването на монархията и възхода на болшевизма с благоразумния поглед на Матусал*. А щом сърпът и чукът заплющяха над Майка Русия, той беше готов да хване ралото и да се заеме отново с житейските дела. Така че се оказа съвсем неподготвен за новината, която жена му му поднесе през май 1918 г. – че се преместват в Москва.

– Местим се в Москва – рече Пушкин. – Но защо, за бога, ще се местим в Москва?

– Защо ли? – попита Ирина и тропна с крак. – Защо? Защото му дойде времето!

Из страниците на романите от деветнайсети век е обичайно прекрасните млади дами, израснали в провинцията, да копнеят за живот в столицата. В края на краищата там можеха да се видят най-новите модни тенденции, да се научат най-новите танцови стъпки и да се обсъждат с драматичен шепот най-новите романтични интриги. По подобен начин Ирина копнееше да живее в Москва, защото там фабричните работници размахваха чуковете си в общ ритъм и песните на пролетариата можеха да се чуят от вратата на всяка кухня.

– Никой не избутва монарх от скалата, защото е бил доволен от положението – обяви Ирина. – Дойде времето веднъж завинаги руснаците да положат основите на бъдещето – рамо до рамо и камък по камък!

Когато Ирина изрази своята позиция пред съпруга си, като използва всички тези думи и много други, дали Пушкин възра-

---

* Библейски персонаж и фигура в юдаизма, християнството и исляма; син на Енох, баща на Ламех и дядо на Ной; най-дълголетният човек, чиято възраст е посочена в Библията. Думата Матусал е станала синоним на дълголетие. – Б.пр. [Всички бележки под линия, освен изрично упоменатите, са на преводача.]

зи? Дали даде глас на първите разколебаващи мисли, които изникнаха в главата му? Не, не го направи. Вместо това се зае внимателно, обмислено да формулира възражение.

Интересното е, че когато позицията на Пушкин започна да се оформя, тя се основаваше на същите думи, които изрече Ирина: *Дойде времето*. Защото тази фраза не му беше чужда. Всъщност тя му беше практически най-близка. Още от малък Пушкин се будеше сутрин с тази фраза и с нея се завиваше вечер. „Дойде време за сеитба", казваше през пролетта, докато отваряше капаците на прозорците, за да влезе светлина. „Дойде време за жътва", казваше през есента, докато запалваше огъня в печката. Дойде време да издоим кравите, да балираме сеното или да гасим свещите. Тоест дойде времето – не веднъж завинаги, а за пореден път – да свършим това, което винаги сме вършили, също както правят слънцето, луната и звездите.

Това беше възражението, което Пушкин започна да формулира през първата нощ, когато се намести в леглото си. Той продължи да го формулира на следващата сутрин, докато вървеше със съпругата си през росната трева на път към нивите. А през есента на същата година продължаваше да го формулира, когато натовариха каруцата с всичките си вещи и потеглиха към Москва.

4.

На осми октомври двамата пристигнаха в столицата след петдневно пътуване. Няма нужда да описваме всяко впечатление, което ги връхлиташе, докато си проправяха път по главните улици: как за пръв път видяха трамвай, улични лампи, шестетажна сграда; оживени тълпи и просторни магазини; легендарни забележителности като Болшой и Кремъл. Не е необходимо да се впускаме в това. Достатъчно е да кажем, че впечатленията им от въпросните гледки бяха диаметрално противоположни. Защото, докато у Ирина те събуждаха чувство за цел, неотложност и вълнение, у Пушкин предизвикваха само ужас.

Като стигнаха до центъра на града, Ирина не отдели и минута, за да се съвземе от пътешествието. Каза на Пушкин да остане на място, набързо се ориентира и изчезна в тълпата. До края на първия ден им осигури едностаен апартамент в „Арбат“, където вместо портрет на царя окачи снимка на Владимир Илич Ленин в чисто нова рамка. До края на втория ден бяха разопаковали вещите си и бяха продали коня и каруцата. А до края на третия тя им осигури работа в Бисквитена кооперация „Червена звезда“.

Бивша собственост на „Кроуфърд Енд Ко.“ от Единбург (пекари на кралицата от 1813 г.), Бисквитена кооперация „Червена звезда“ се помещаваше в комплекс от петдесет хиляди квадратни фута и разполагаше с петстотин служители. Зад портите си имаше два силоза със зърно и собствена мелница за брашно. Имаше зали за смесване с гигантски миксери, зали за печене с гигантски фурни и зали за опаковане с транспортни ленти, които пренасяха кутиите с бисквити право в каросериите на готовите да потеглят с включени двигатели камиони.

Първоначално назначиха Ирина за помощник на един от пекарите. Когато обаче вратата на фурната се разхлаби, се оказа, че тя борави толкова умело с френския гаечен ключ, че веднага беше прехвърлена към инженерите по поддръжката. В рамките на няколко дни стана ясно, че Ирина може да затяга болтовете на поточните линии, докато те работят, без да се прекъсва процесът.

Междувременно Пушкин беше назначен в залата за смесване, където забъркваха бисквитеното тесто с лопатки, които дрънчаха по стените на големи метални купи. Задачата на Пушкин беше да добавя ванилията към всяка партида бисквити, когато премигне зелената светлина. Само че след като внимателно разпредели ванилията в подходящата мерителна чаша, шумът на машината стана толкова оглушителен, а движението на лопатките толкова хипнотично, че Пушкин просто забрави да изсипе ароматизатора.

В четири часа, когато пристигна официалният дегустатор, дори не му се наложи да отхапва, за да разбере, че нещо не е наред. Беше му ясно от аромата.

– За какво ни е ванилова бисквита, която няма вкус на ванилия? – попита той риторично Пушкин, преди да изпрати цялата

дневна продукция на кучетата. А що се отнася до Пушкин, той беше преназначен в бригадата за почистване.

В първия си ден при метачите Пушкин беше изпратен с метлата до подобния на пещера склад, където чувалите с брашно бяха подредени в извисяващи се редици. През целия си живот Пушкин не беше виждал толкова много брашно. Разбира се, селянинът се моли за обилна реколта с достатъчно зърно, за да издържи зимата, и може би малко отгоре, за да се предпази от евентуална суша. Обаче чувалите с брашно в склада бяха толкова големи и натрупани толкова високо, че Пушкин се почувства като герой от народна приказка, който се озовава в кухнята на великан, където хвърлят смъртните в пая.

Колкото и плашеща да бе обстановката, задачата на Пушкин беше съвсем проста. Трябваше да помита брашното, разпиляно по пода, докато са го пренасяли с количките към залата за смесване.

Може би се дължеше на общото вълнение, което изпитваше от пристигането си в града; може би на спомена за замахването при косене, движение, което обичаше да изпълнява в младостта си; или пък беше все още недиагностицирано вродено мускулно заболяване. Кой може да каже? Обаче всеки път, когато Пушкин се опитваше да смете разсипаното по пода брашно, вместо да го тикне в лопатката, движението му го запращаше във въздуха. Брашното се издигаше нагоре на големи бели талази, които се утаяваха като снежен прах върху раменете и косата му.

– Не, не! – настояваше неговият бригадир и грабваше метлата от ръцете на Пушкин. – Ето така!

И с няколко бързи удара изчисташе четири квадратни фута подова настилка, без да допусне нито прашинка от брашното да полети.

Като човек, който иска да угоди, Пушкин наблюдаваше техниката на своя бригадир с вниманието на обучаващ се в хирургията. Обаче щом бригадирът обърнеше гръб и Пушкин задвижеше метлата, брашното политаше във въздуха. Така че след три дни метене Пушкин беше окончателно уволнен от Бисквитена кооперация „Червена звезда“.

– Уволнен! – разкрещя се Ирина онази нощ в малкия им апартамент. – Как може човек да бъде уволнен от комунизма!

В следващите дни Ирина може би щеше да се опита да си отговори на този въпрос, но имаше твърде много зъбни колела за регулиране и винтове за затягане. Нещо повече, тя вече беше избрана за член на работническия комитет във фабриката, където беше станало известно, че при всеки удобен случай повдига морала на другарите си с цитати от „Манифест на комунистическата партия“. С други думи, беше болшевичка до мозъка на костите си.

А Пушкин? Той се мотаеше из града като мраморно топче, попаднало по погрешка върху шахматна дъска.

5.

С ратифицирането на новата конституция през 1918 г. настъпи зората на пролетарската епоха. Това беше и периодът на арестите на враговете, принудителното изкупуване на селскостопанската продукция, забраната на частната търговия и купонната система на стоките от първа необходимост. Е, какво очаквахте? Сладкиш с глазура и пухкави възглавници, приготвени от домашна прислужница?

Между дванайсетчасовата смяна в завода и задълженията ѝ в работническия комитет Ирина нямаше нито минута свободно време. Така че една сутрин на тръгване от дома тя пъхна в ръцете на безделничещия си съпруг купоните за хляб, мляко и захар и му нареди с нетърпящ възражение тон да е заредил шкафовете, преди тя да се върне в десет часа вечерта. След това затвори вратата с такава сила, че Владимир Илич се залюля на кукичката си на стената.

Докато стъпките на Ирина кънтяха по стълбите, нашият герой стоеше на мястото, където тя го беше оставила, и гледаше с широко отворени очи към вратата. Без да помръдне, слушаше как тя излиза от сградата и се насочва към тролея. Слушаше трополенето на тролея и звука на сирената, докато Ирина преминаваше през портите на кооперацията. Едва когато чу как по-

точните линии започват да се въртят, на Пушкин му хрумна да изрече: „Да, скъпа.“ След това, както беше с купоните за храна в ръка, нахлупи шапката на главата си и излезе на улицата.

Докато крачеше, Пушкин предвкусваше поставената задача с известна доза страх. В съзнанието си виждаше препълнен магазин, където московчани сочеха, крещяха и се блъскаха. Можеше да визуализира стена от рафтове с наредени по тях ярко оцветени кутии и продавач, който пита какво искаш, казва ти да побързаш, след което слага с категорично силно тупване върху тезгяха погрешна стока миг преди да извика: *Следващият!*

Представете си изненадата на Пушкин, когато пристигна в пекарната на улица „Броненосец Потьомкин“ – първата му планирана спирка – и откри, че обстановката е спокойна като в детска ясла. Вместо соченето, виковете и блъскането, видя стройно подредена в колона опашка. Съставена предимно от жени на възраст между трийсет и осемдесет години, тя се простираше грациозно от вратата и си проправяше изискано път зад завоя.

– Това ли е опашката за пекарната? – попита той една възрастна жена.

Преди тя да успее да отговори, друга, която стоеше наблизо, енергично размаха пръст.

– Краят на опашката е отзад, другарю. Намира се в края, най-отзад.

Като поблагодари, Пушкин зави зад ъгъла и мина край редицата от чакащи по протежението на цели три сгради до самия ѝ край. След като покорно зае мястото си, той научи от двете жени пред него, че пекарната предлага на всеки клиент само един продукт: самун черен хляб.

Докато жените съобщаваха тази новина с недоволство, Пушкин се почувства окуражен. Щом даваха само по един черен хляб на клиент, нямаше да има нужда да присвиваш очи, за да виждаш по-добре, или да избираш и да ти блъскат артикулите в тезгяха. Пушкин щеше да изчака на опашката, да получи хляба си и да го занесе у дома, точно както беше инструктиран.

Докато му минаваха тези мисли, до него се появи млада жена.

– Това ли е краят на опашката? – попита тя.

– Това е! – възкликна Пушкин с усмивка, доволен, че има възможност да бъде полезен.

През следващите два часа той напредна с няколко сгради.

За някои от нас, може би за повечето, тиктакането на тези минути би звучало като капките от повреден кран среднощ; но не и за Пушкин. Времето, прекарано на опашката, не го безпокоеше повече от очакването да поникне разсад или сеното да промени цвета си. Освен това, докато чакаше, можеше да въвлече жените около себе си в един от любимите си разговори.

– Не е ли прекрасен денят? – каза той на четирите до него. – Слънцето не би могло да грее по-ярко, нито небето да бъде в по-наситен нюанс на синьото. Макар да подозирам, че следобед може да ни очаква малко дъждец...

Времето! – Чувам ви да възкликвате с въртене на очи. – *Нима това е един от любимите му разговори!?*

Да, да, знам. Когато Господ се усмихва на един народ, когато средните доходи се покачват, храната е в изобилие, а войниците прекарват времето си в игри на карти в казармите, нищо не изглежда по-достойно за снизхождение от обсъждането на времето. На вечерните партита и следобедните чайове хората, които рутинно се обръщат към темата, се смятат за скучни, дори непоносими. Възможността за валежи изглежда достойна тема само за тези, които нямат въображение или интелект да говорят за най-новата литература, киното и международната обстановка – или накратко, за времената, в които живеем. Но когато едно общество е в смут, обсъждането на времето не изглежда толкова нежелано...

– Ами да – съгласи се една от жените с усмивка. – Денят е прекрасен.

– Въпреки това – отбеляза друга, – като гледам облаците зад катедралата, може да си прав за дъжда.

И ето така времето сякаш мина малко по-бързо.

В 1:00 часа следобед (с пъхнат под палтото хляб) Пушкин се отправи към улица „Максим Горки“, откъдето му беше наредено да вземе захарта. Когато наближи магазина, още веднъж усети прилив на безпокойство, макар че този път тревожността му беше

съпроводена от съвсем лек полъх надежда. И какво завари, когато пристигна на местоназначението си? С Божията милост, още една опашка!

Естествено, тъй като беше по-късно през деня, опашката пред бакалията беше по-дълга от тази пред пекарната. Обаче краткият дъжд, който беше паднал над Москва от 12:15 до 12:45, бе охладил улиците и освежил въздуха. А когато Пушкин се приближи, две от жените, които бе срещнал на опашката за хляб, му помахаха приятелски. И така, той се нареди отново, с общото чувство за благополучие.

От другата страна на улицата, където стоеше Пушкин, се намираше консерваторията, кръстена на Чайковски – прекрасен образец на съществуващата из цяла Русия неокласическа архитектура.

– Не е ли възхитителна тази сграда? – каза Пушкин на възрастната жена, която застана до него в края на редицата. – Погледнете само тези подобни на свитъци орнаменти в горната част на колоните и малките статуи, закътани под стрехите.

И тя, която живееше в квартала повече от четирийсет години и беше минавала покрай фасадата хиляди пъти, без да се замисля, трябваше да признае след по-внимателно вглеждане, че сградата действително е възхитителна.

Така и времето на опашката пред бакалията започна да минава малко по-бързо.

Всъщност мина толкова бързо, че Пушкин почти не забеляза как следобедът се е изтърколил...

Вечерта, когато Ирина се върна у дома, Пушкин стоеше до вратата в такова трескаво състояние, че в мига, в който го видя, тя неволно изпусна предизвикана от предчувствие въздишка.

– Сега пък какво стана? – попита.

Като имаше благоразумието да не споменава нито хубавото време, нито архитектурата на консерваторията, нито дружелюбните жени, които е срещнал, Пушкин обясни на жена си, че опашките за хляб и захар са били толкова дълги, че не му е останало време да се нареди на опашката за мляко.

Когато протегна хляба и захарта като доказателство за най-добрите си намерения, успя да забележи как жена му стисва челюсти, смръщва вежди и свива юмруци. Но докато се подготвяше за най-лошото, Пушкин видя как очните ѝ ябълки започнаха да се движат. Тя внезапно се оказа раздвоена между провала на съпруга си да изпълни три прости задачи и загатнатите недостатъци на комунизма. Ако трябваше да изрази гнева си към Пушкин, нямаше ли това да подскаже по някакъв начин нейното признание, че е неприемливо да се налага да чакаш на опашка за хляб, захар и мляко? Ако трябваше да го тупне по главата, нямаше ли до известна степен да зашлеви самата Революция? Понякога не е толкова лесно да събереш едно плюс едно и да получиш две.

– Много добре, съпруже – каза тя накрая. – Можеш да вземеш млякото утре.

И в този момент Пушкин изпита огромно чувство на радост. Защото нима е нужно животът да е по-сложен от това да служим на хората, които обичаме, и в замяна да получаваме тяхното одобрение?

6.

Не след дълго московските граждани разбраха, че ако нямат друг избор и се налага да висят на опашка, то Пушкин е човекът, до когото трябва да застанат. Надарен с хрисим нрав, той никога не се отнасяше грубо или снизходително, нито досаждаше с мнения или със себе си. След като отбележеше хубавото време или красотата на някоя сграда, беше най-вероятно да попита за децата ви. А интересът му беше толкова искрен, че очите му се озаряваха от задоволство при първия намек за успех и се насълзяваха при всеки намек за неуспех.

От своя страна Пушкин се бе вписал в градския живот с нарастващо чувство на задоволство. Сутрин, като се събудеше, поглеждаше календара и си помисляше: *А, днес е вторник. Време е да се наредя на опашката за хляб.* Или: *Нима вече е двайсет*

и осми? Пак е дошло времето да отида на улица „Якуски“, за да почакам на опашката за чай. И така месеците щяха да се превърнат в години, а годините – в десетилетия, без да има какво да се отбележи, ако през зимата на 1921 година не беше настъпило едно непредвидено събитие.

Въпросния следобед, след като беше чакал три часа за една зелка, Пушкин се канеше да продължи към малък универсален магазин на улица „Тверская“, за да изчака за две макари конци, когато негова позната му подвикна от края на опашката за зеле. Трийсетгодишна майка на четири деца, тя очевидно беше много стресирана.

– Надежда! – възкликна нашият герой. – Какво става?

– Най-малкият ми син – отвърна тя – има температура, почти 39 градуса. И се опасявам, че вместо да чакам тук да взема зеле, за да сготвя супа на семейството си, трябва да съм на опашката пред аптеката.

Изражението на Пушкин отрази цялата тревога в сърцето на горката жена. Той погледна към небето и от позицията на слънцето – което се спускаше зад покривите – направи извод, че макар Надежда да имаше време за едната или другата опашка, нямаше никакъв шанс да успее и с двете. Без да се замисли, Пушкин погледна към осемте жени зад Надежда (които до една се бяха привели напред, за да чуят разговора).

– Може би тези прекрасни дами няма да имат нищо против, ако ви заместя, докато прескочите до аптеката. Тъй като е вторник, опашката там не би трябвало да е много дълга. А след като се сдобиете с лекарството за Саша, бързичко да се върнете и да заемете отново мястото си.

Ако вие или аз бяхме направили това простичко предложение, то почти сигурно щеше да бъде посрещнато с пренебрежителни погледи и напомняне, че опашката си е опашка, а не въртележка, на която можеш да се качваш и слизаш, както ти хрумне! Само че в един или друг момент всички тези жени бяха чакали реда си с Пушкин и се бяха уверили лично в неговата състрадателност. Така че, без да възразяват, му направиха място, докато младата майка побърза да се отдалечи.